

پروفیسر مسعود سلطانی
ریاضیات، جامعہ اسلامیہ

روزنامہ مطبوعات

پیش زمینه مطالعات ملی

اگر از یکی دو اثر ناروزآمد درباره ایران که در کارنامه پیشینیان جای دارند، درگذریم، باید اذعان کنیم که ما امروز هیچ کوشش عمیق، دقیق، عالمانه و به روز درباره ایران به زبان فارسی نداریم و مرجعی در کشور وجود ندارد که اطلاعات درست و روز آمد درباره ایران ارائه دهد. زمزمه‌هایی شنیده‌ایم که بناست کارهایی در این زمینه انتشار یابد، اما این حرفها را جدی تلقی نمی‌کنیم. چرا که در دو دهه اخیر که بازار دانشنامه‌نگاری در کشور ما گرم بوده و هست، مؤسسه‌های با پشتوانه و بی‌پشتوانه نیز توان ورود به این عرصه را در خود ندیده‌اند و جرأت گام نهادن در این وادی را نداشته‌اند! چرا؟

دلایلش تا حدودی روشن است. چون در این مقوله نیازمند زیر ساخت‌هایی هستیم که یکی از آنها گردآوری و تدوین آثاری درباره ولایات ایران است.

شهرشناسی لازمه استان‌شناسی و استان‌شناسی پایه کشورشناسی است و بی‌گذر از این راه نمی‌توان به مقصد و مقصود رسید. از میان پژوهشگران ایرانی گروهی به این نکته وقوف دارند و پژوهش درباره زادگاه خود را به انجام می‌رسانند و عمدتاً بی‌اجر مادی دامان همت بر کمر بسته‌اند و در این زمینه با کوشش فردی و تحقیقات میدانی و کتابخانه‌ای، اطلاعات ارزنده‌ای فراهم می‌آورند. اما این گروه نه تنها تشویق نمی‌شوند، بلکه ناروا نام «قوم‌گرا» بر آنها می‌نهند و

با این برچسب ناچسب زمینه دلسردیشان را فراهم می‌آورند. بی‌آن که بدانند با این جفا پایه‌های «مطالعات ملی» را سست می‌کنند!

مطالعات محلی اساس و پیش زمینه «مطالعات ملی» است و تا پژوهش‌های عمیق و دقیق محلی نداشته باشیم در زمینه مطالعات ملی نیز راه به جایی نخواهیم بُرد. هر گوشه‌ای از این سرزمین پهناور پاره‌ای از ایران عزیز است و پژوهشگران عمدتاً با باور ایران دوستی، زادگاه پژوهی می‌کنند و رواست که زمینه‌ای برای انجام فعالیت هر چه بیشتر این بی‌بهره‌های از «یارانه»ها فراهم آید، نه آن که وقفه در کارشان ایجاد شود.

البته باید گفت و نوشت و این نکته را یادآور شد تا زمانی که ابزار، امکانات، بودجه، دفتر و دستک در یک سو (نهادهای دولتی و شبه دولتی) و انگیزه، توان، شناخت و برنامه در سوی دیگر (افراد) است، کارها به درستی سامان نمی‌گیرد. این دو لازم و ملزوم هم هستند و باید در یک نقطه به هم برسند.

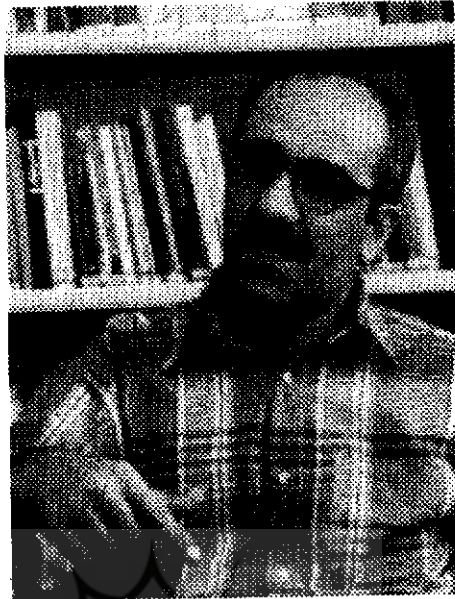
روشن است که چه نهادهایی می‌توانند این پیوند را به وجود بیاورند. نهادهای مدعی بسیارند، اما تاکنون - تا جایی که نگارنده این سطور آگاهی دارد - گامی در این جهت برنداشته‌اند. چرایش را باید از خودشان پرسید. اما باید دانست ثمره این بی‌توجهی به آنجا انجامیده که اکنون کوشش‌های فردی یکی پس از دیگری یا متوقف شده‌اند و یا در شرف توقف‌اند. جز چند ولایت که آن هم با کوشش فردی برپاست. نمونه این کوششها «گیله‌وا»ی محمدتقی پوراحمد جکناجی است که باید امسال دهسالگی آن را جشن بگیریم و تلاش‌هایش را در زمینه گیلان‌شناسی پاس بداریم.

پژوهش‌های علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

کاف‌های مطبوعاتی

شمار «کاف‌های مطبوعاتی» در سالهای اخیر «از عدد حاجت» فراتر رفته و گردآوری آنها بسیار وقت‌گیر شده است.

سخن درباره‌ی عنوان (تیترو) و سرخبر (لید) نیست کار به جاهای باریک ترکشیده است. یکی از روزنامه‌های عصر تهران در ۱۹ شهریور مطلبی درباره‌ی شهرة لرستانی درج کرد و عکس خواهرش شراره لرستانی را به چاپ رساند. یک روزنامه صبح در ۲۱ شهریور در خبر «درگذشت آیت‌الله خاتم یزدی» عکس فرد دیگری را کار کرده بود که تا زمان نگارش این مطلب زنده است! روز بعد صبح نامه دیگری با دکتر جمشید ثریا مصاحبه کرده بود و تصویر دکتر حمید مولانا را به عنوان گفتگوکننده به چاپ رساند. دو هفته پس از آن در دو روز متناوب یک روزنامه صبح ذیل عکس

● سیدفرید قاسمی

هدایت‌الله بهبودی می‌نوشت علیرضا کمری و در شرح عکس علیرضا کمری می‌خواندیم:
هدایت‌الله بهبودی! و...

مباحث فرهنگی عصر ناصری

کتاب مباحث فرهنگی عصر ناصری به کوشش ایرج افشار در ۳۳۰ صفحهٔ رقعی به وسیلهٔ انتشارات امیرکبیر منتشر شد. روزنامه‌های خاطرات اعتمادالسلطنه تاکنون پنج بار چاپ شده است و چاپ ششم آن با بازبینی و عنوان بندهای تازهٔ استاد ایرج افشار به زودی منتشر خواهد شد. کتاب مباحث فرهنگی عصر ناصری برگرفته از این خاطرات است.

راهنمای مطبوعات

راهنمای مطبوعات: فهرست تشریفات موجود در کتابخانهٔ عمومی ابن مسکویه اصفهان به همت فروغ الزمان نوری اصفهانی با سرمایهٔ انتشارات نقش مانا (اصفهان) در ۳۰۴ صفحهٔ رقعی به قیمت ۱۸۰۰ تومان توزیع شد.

دوران سلام

مجموعهٔ خاطرات و یادداشت‌های سیاسی کریم ارغنده‌پور با عنوان «دوران سلام» به وسیلهٔ نشر نگاه امروز در ۳۲۰ صفحهٔ رقعی با قیمت ۱۶۰۰ تومان روانهٔ بازار کتاب شد.

نگرشی بر مطبوعات فکاهی ایران

«دفتر دوم» مجموعه کتابهای «نگرشی بر مطبوعات فکاهی ایران» به اهتمام غلامحسین مراقبی از سوی انتشارات دارینه نشر شد. در این «دفتر» مطالبی درباره نشریه‌های «آذریابجان»، «امید (دوره سوم)»، «بابا شمل»، «حاجی بابا»، «حشرات الارض»، «صور اسرافیل»، «کاریکاتور»، «کشکول» و «گل زرد» را می‌توان خواند.

حقوق ادبی و هنری

حقوق ادبی و هنری، نگارش شیرین عبادی به وسیله نشر چشمه انتشار یافت. «مطبوعات»، «خبرنگاران و نویسندگان مطبوعاتی»، «وسایل ارتباط جمعی خارجی»، «توزیع و فروش نشریات» و «آگهی و تبلیغات» از جمله فصل‌های این کتاب‌اند.

تیغ و قلم

تیغ و قلم (از خودگذشتگان) نوشته بهرام افراسیابی در ۴۰۹ صفحه رقی و با قیمت ۲۷۵۰ تومان به وسیله انتشارات آبفام به بازار آمد. در این کتاب به زندگی امیرمختار کریم پور شیرازی (مدیر نشریه شورش) و محمد مسعود قمی (مدیر نشریه مرد امروز) پرداخته شده است.

۲۰۴

جرایم مطبوعاتی

جرایم مطبوعاتی: بررسی تطبیقی سیاست جنایی جمهوری اسلامی ایران و انگلستان تألیف عباس شیخ الاسلامی با مقدمه سید مصطفی محقق داماد در ۳۱۶ صفحه و زیری با بهای ۱۵۰۰ تومان توزیع شد. ناشر این کتاب جهاد دانشگاهی مشهد است. نویسنده در «بخش یک» کتاب به «فرایند جرم‌نگاری در قلمرو مطبوعات» و در «بخش دو» به «فرایند پاسخ دهی به پدیده مجرمانه مطبوعاتی» می‌پردازد.

تاریخ مطبوعات قزوین

تاریخ مطبوعات قزوین تألیف محمدرضا حمیدی با سرمایه انتشارات طه (قزوین) طبع و نشر شد. سهم قزویینان در تاریخ مطبوعات ایران بیش از آن چیزی است که در این کتاب آورده‌اند.

کتاب

کتاب: نخستین نشریه ادواری خاص و مستقل در زمینه کتاب در ایران که به مدیریت زنده یاد

محمد رضانی در سال ۱۳۱۱ خورشیدی در تهران انتشار یافت، به کوشش و با مقدمه سیدفرید قاسمی و با سرمایه نشر مرکز - بنابر توصیه استاد عبدالحسین آذرنگ - باز چاپ شد.

توقیف مهر

هفته‌نامه مهر روز ۱۸ شهریور سال جاری توقیف شد. مهر ۲۰۹ که تاریخ ۲۰ شهریور ۱۳۸۰ را دارد، آخرین شماره این نشریه بود.

ویژه‌نامه‌های روزنامه‌ها

در دو ماه شهریور و مهر روزنامه‌های توسعه، سیاست روز، ملت، آفتاب یزد و همبستگی هر کدام به مناسبت‌هایی ویژه‌نامه انتشار دادند. توسعه به مناسبت صدمین شماره (۶ شهریور)، سیاست روز در صد و دهمین روز انتشار (۷ شهریور)، ملت در صدمین روز حیات (۱۱ شهریور)، آفتاب یزد در اولین سالروز انتشار (۱۹ شهریور) و همبستگی نیز در یکمین سال نشر (۲۴ مهر). در این ویژه‌نامه‌ها نظرات کارشناسان، سیاسیون، فرهنگیان و اصحاب هنر و ورزش را درباره روزنامه‌های یاد شده می‌توان خواند.

دولت و مطبوعات

روابط عمومی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در شهریور ماه سال جاری هشت «ویژه‌نامه تحلیلی» درباره «عملکرد چهار ساله» این وزارتخانه در خصوص مسائل فرهنگی و هنری تهیه و منتشر کرد که جلد ششم آن به «مطبوعات» اختصاص داشت. در این مجلد پس از گزارش «نگاهی به چهار سال کارنامه پرافت و خیز مطبوعات ایران»، گفت و گوهایی با شعبان شهیدی، کامبیز نوروزی، مهرانوش جعفری، رجبعلی مزروعی، یونس شکرخواه، احمد بورقانی، سیدطه هاشمی را چاپ کرده‌اند.

نمایه تحول اداری

دست اندرکاران مجله تحول اداری شماره ۳۱ این نشریه را به «تحلیلی بر روند فصلنامه تحول اداری»، چکیده مطالب ۳۰ شماره، نمایه موضوعی و نامنامه نویسندگان و مترجمان آن اختصاص دادند.

راهنمای همشهری

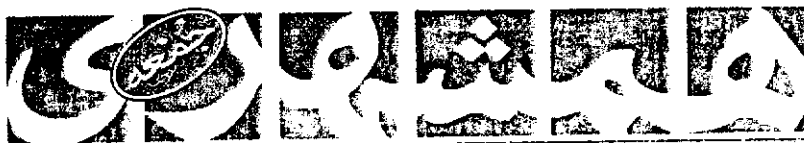
راهنمای همشهری در روز شنبه ۱۴ مهر ۱۳۸۰ با ۱۳۲ صفحه آگهی رکورد دو دهه اخیر را در این زمینه شکست.

ویژه‌نامه‌های جام جم

جام جم در زمره روزنامه‌هایی است که به زودی عنوان «پرتیراژترین روزنامه ایران» را به دست خواهد آورد. برنامه‌ریزان این روزنامه تصمیم گرفته‌اند که روزانه یک ضمیمه به خوانندگان عرضه کنند. «تعطیلات»، «پانوراما»، «تپش»، «قاب کوچک»، «بانو» و «میدان» شش عنوان از ضمیمه‌هاست.

روزنامه‌های جمعه

جمعه ۱۶ شهریور ۱۳۸۰ سه روزنامه ایران، همشهری و حیات نو بر پیشخوان روزنامه‌فروشان نشستند و در ۴ آبان صدای عدالت جمعه به جمع آنها افزوده شد. چون یکی از سه روزنامه نخست در اعلان‌های انتظاری خود آورده بود: «برای اولین بار در تاریخ مطبوعات» مطلبی در روزنامه ایران نوشتم با عنوان: «از اطلاعات جمعه تا ایران جمعه» که در پی می‌خوانید: ۶۵ سال و ۴ ماه و ۱۹ روز پیش از انتشار «ایران جمعه» در روز ۲۸ فروردین ۱۳۱۵ خورشیدی -

جمعه‌های ایران

۱۱ شماره ۱۰۰۰ ۲۰۰۰ ۶۰۰۰ ریال ۱ بهرام ۲۲ جمعه ایران ایام ۱۱ Keyfile: IRAN (Tehran) 1449 1027 ISSN

HTTP://WWW.IRANSHANATI.COM

سال دوم - شماره ۱۱ - قیمت ۱۰۰۰ ریال

۱۱ شماره ۱۰۰۰ ۲۰۰۰ ۶۰۰۰ ریال ۱ بهرام ۲۲ جمعه ایران ایام ۱۱ Keyfile: IRAN (Tehran) 1449 1027 ISSN

۱۱ شماره ۱۰۰۰ ۲۰۰۰ ۶۰۰۰ ریال ۱ بهرام ۲۲ جمعه ایران ایام ۱۱ Keyfile: IRAN (Tehran) 1449 1027 ISSN

این آگهی در روزنامه اطلاعات جلب توجه می‌کرد:

«همان طور که روزنامه در همه جای دنیا روزهای تعطیل هفته نیز منتشر می‌شود روزنامه اطلاعات هم از هفته آینده روزهای جمعه مثل سایر ایام انتشار خواهد یافت.»

در شماره بعد نیز در تکمیل این اعلان، اطلاعات نوشت:

«ما هم با دنیا پیش می‌رویم و باید پیش برویم. هر کس به سهم خود در این راه باید کار کند و در ترقیات روزافزون کشور کمک نماید. این حس و وظیفه‌شناسی است که کارمندان روزنامه اطلاعات را وادار می‌کند با نهایت صمیمیت و خلوص نیت احتیاجات کشور و رغبت و توجه مردم را در نظر گرفته تعطیل را بر خود حرام ساخته و با وجود مشکلات زیادی که انجام این کار در بر دارد روزهای جمعه را نیز مثل سایر ایام اطلاعات را تقدیم هم میهنان عزیز نمایند، تا همه روزه خوانندگان گرامی در جریان حوادث داخل و خارج کشور قرار گیرند.»

مدیر وقت روزنامه اطلاعات بعدها می‌گفت که «این تصمیم اطلاعات هم مثل سایر تصمیماتش صورت عمل به خود گرفت و اطلاعات مرتباً هر هفته عصر جمعه‌ها انتشار یافت تا تاریخ ۱۷ آذر ۱۳۲۱ و بلوای معروف که تمام جراید منجمله اطلاعات و نشریات وابسته به آن توقیف گردید. دولت مایل نبود دیگر اطلاعات منتشر شود ولی فشار افکار عمومی و توجه نمایندگان مجلس شورای ملی سبب شد که اطلاعات منتشر شود اما به شرط. یکی از آن شرایط

این بود که روزهای جمعه اطلاعات منتشر نشود زیرا در آن روز مجله هفتگی اطلاعات انتشار می‌یابد. اداره اطلاعات ناگزیر بود روی تصمیم غیرمنطقی دولت آقای قوام، یا اطلاعات جمعه را تعطیل کند یا هفتگی را. این بود که اطلاعات روزهای جمعه علی‌رغم میل کارمندان زحمتکش اطلاعات که برای انتشار روز جمعه راستی فداکاری می‌کردند تعطیل گردید و چون شالوده آن به هم ریخته شد بعدها که اشکال تراشی وجود نداشت دیگر این توفیق برای ما دست نداد که به انتشار اطلاعات جمعه مبادرت ورزیم» (اطلاعات در یک‌ربع قرن، ص ۱۴۸).

از توقف انتشار «اطلاعات جمعه» تا نشر «ایران جمعه»، دهها تن از دست اندرکاران مطبوعات به فکر انتشار روزنامه در روز پایانی هفته افتاده‌اند. پاره‌ای در این میان فکر خود را عملی کرده‌اند اما پس از «تولید» با مشکل «توزیع» - معضل همیشگی و درد درمان ناشده مطبوعات - مواجه شده‌اند و از این رو عطای انتشار روزنامه در روز جمعه را به لقایش بخشیده‌اند. اکنون که این تصمیم گرفته شده امید است که به موازات انتشار روزنامه در روز جمعه سیستم توزیع مطبوعات ایران نیز اصلاح شود. چون تجربه نشان می‌دهد که سیستم کنونی توزیع می‌تواند بسیاری از طرحها - و از جمله نشر روزنامه در روز جمعه - را به شکست بکشاند.

مطبوعاتیان می‌دانند که اطلاع‌رسانی تعطیل بردار نیست و منتشر نشدن روزنامه در تعطیلات به دور از اصول حرفه‌ای است. لیکن در کشور ما اغلب اوقات تولیدکنندگان تعیین کننده نیستند، و بیش از آنان، توزیع‌کنندگان سرنوشت یک کالا را رقم می‌زنند اگرچه به گمانم این بار چنین نباشد. اتفاق میمون و مبارکی که این بار موجب خواهد شد توزیع‌کنندگان تمکین کنند و خود را با طرح جدید وفق دهند انتشار سه روزنامه در روز جمعه است. انتشار همزمان سه روزنامه، تبعیت سیستم توزیع را به دنبال دارد و موجب می‌شود که پخشگران (= موزعان) خود را با طرح جدید وفق دهند. بدیهی است که هر چه بر تعداد روزنامه‌های جمعه افزوده شود موفقیت این طرح بیشتر خواهد بود.

باری، انتشار ایران جمعه و سایر جمعه‌نامه‌ها را به همه دست اندرکاران آن‌ها و خوانندگان و خوانندگان حرفه‌ای مطبوعات تبریک می‌گویم و امیدوارم جمعه‌نامه‌ها بپایند و «دولت مستعجل» نباشند و اراده‌ای که سبب انتشار آن‌ها شده از راه خویش باز نگردند و «نیت خیر مگردانند که مبارک‌فالی است».